

Kærligheden til den ekstraordinære liturgi

Redaktionen har opfordret en af de trofaste deltagere i den tridentinske messe til at fortælle om sin kærlighed til denne messeform og retter en tak til forfatteren for at have imødekommet denne opfordring

Af Carl Winsløw

Der er sket noget nyt og spændende i Den katolske Kirke! Pave Benedikt udsendte den 7. juli i år et *motu proprio*,¹ der gør de førkonciliære liturgiske bøger for den hellige messe og de øvrige sakramentale liturgier til en "ekstraordinær" form af den latinske ritus, og udstikker nye og ganske vide rammer for brugen af denne form. Kirkens traditionelle liturgi (for messens vedkommende senest revideret i 1962) hedder altså nu officielt "den ekstraordinære form" af liturgien.

Paven giver i sin fortale til *motu proprio*'et (SP) to hovedbegrundelser for sin beslutning: (1) at der er "ikke få troende, som er tilhængere af de tidligere liturgiske former, der har præget deres kultur og spiritualitet så dybt. Og det gør de med en sådan kærlighed og hengivenhed og vedbliver dermed..."; (2) "Det er en kendsgerning, at Kirkens latinske liturgi i dens forskellige udformninger i alle den kristne tidsalders århundreder har inspireret talrige helgener i deres åndelige liv, styrket mange folkeslag i deres gudsyndelse og beriget deres fromhed." Pavens begrundelse er altså dels et pastoralt hensyn til en del af Kirkens troende, dels det mere principielle, at den traditionelle liturgi er en værdifuld del af Kirkens åndelige skatte. Paven uddyber det sidste i følgebrevet til *motu proprio*'et:² "Hvad tidligere generationer har anset for helligt, forbliver også helligt og storslået for os og kan ikke pludseligt være helt forbudt eller endnu værre: betragtes som skadeligt. Det påhviler os alle at bevare de rigdomme, der er kommet til udvikling i Kirkens tro og bøn, og at lade dem få deres rette plads."

---

¹ *Summorum Pontificum*, herefter forkortet SP. Originalteksten på latin kan læses ved at **klikke her**, mens en uofficiel dansk oversættelse, der har været bragt som artikel i *catholica.dk*, kan læses ved at **klikke her**

² Der refereres her til dette følgebrev med forkortelsen FB. En uofficiel dansk oversættelse, der har været bragt som artikel i *catholica.dk*, kan læses ved at **klikke her**

Det er af betydning at fremhæve også den anden begrundelse, dels fordi de to ting som vi skal se hænger sammen, dels fordi det er afgørende ikke at reducere motu proprio til en slags indrømmelse til en mere eller mindre tilfældig gruppe af katolikker med en speciel liturgisk sensibilitet. Indultet³ fra 1984⁴ – indskærpet af pave Johannes Paul II i 1988⁵ – havde i højere grad karakter af en sådan pastoral koncession; men i SP er der altså også tale om en mere principiel begrundelse, som ikke kan knyttes til bestemte grupper eller positioner i Kirken. Alligevel vil jeg i denne kommentar først og fremmest beskæftige mig med den pastorale begrundelse, til dels med en personlig vinkel.

En kendt matematiker har engang sagt: "Jeg kan ikke definere min hustru, men jeg genkender hende når jeg ser hende". Sådan har mange katolikker det nok med den ekstraordinære liturgi: Det er svært at forklare, hvad der gør netop den til noget helt ekstraordinært, noget der helt overskrider det ordinære eller almindelige og derved hjælper os til at betragte mysteriet i liturgien – uden at disse forklaringer får et skær af noget ydre eller fortænkt. Og selvom metaforen naturligvis har sine begrænsninger, så holder den dog et pænt stykke. Man taler sommetider om "kærlighed ved første blik", men vi ved også, at sådan opleves mødet med en fremtidig ægtefælle ikke altid, og vi ved at det heller ikke er det afgørende. Det afgørende er at kærligheden modnes og med tiden bliver til mere end en følelse eller, værre, en vane: at den brænder stadig stærkere og klarere, og at den næres af både forstand og det, der går over forstanden.

Nu vil læseren måske rynke brynene og sige: Er det dog ikke Kirken og dens tro, som vi elsker og ærer, snarere end Kirkens liturgi? Spørgsmålet er lidt teoretisk, synes jeg, lidt som ideen om at "definere" hustruen. Det er dog frem for alt i liturgien, at vi her på Jorden møder Kirken, fra dåben til det sidste skriftemål og den sidste olie. Ligesom vi ikke kan forklare den menneskelige kærlighed uafhængigt af erfaringen, således kan vi heller ikke adskille troens mysterium fra de situationer og former, vi erfarer det i. Det betyder ikke, at vi *identificerer* troen med dens udtryk. Pave Benedikt gør netop i SP art. 1 opmærksom på, at de to liturgiske former (*lex orandi*) er to *udtryk* for Kirkens tro (*lex credendi*), som altså er én. Man kan altså have samme tro – samme kærlighed til Kirken – med flere gyldige og lovlige udtryk. Sådan har det i øvrigt altid været: Det er en udbredt misforståelse, at Kirken på noget tidspunkt har haft én lovlig liturgisk form. Specielt har den ekstraordinære form *aldrig været afskaffet* (SP, art. 1), og også før den ordinære blev indført, havde den latinske liturgi flere lovlige former.

Læseren kunne også rynke brynene af en anden grund. Taler skribenten ikke udenom? Hvorfor er det, som paven skriver, at "også yngre mennesker har fået øje for denne liturgiske form, har følt sig tiltrukket af den og i den har fundet en måde, som i særlig grad passede dem, og hvorpå de kunne møde Den allerhelligste Eukaristis mysterium" (FB)? Nuvel, jeg skal forsøge at gøre det i ti korte punkter under den klare forudsætning, at disse ikke må forstås som dækkende, eller som et angreb på den ordinære form for netop ikke at besidde de omtalte kvaliteter. Jeg skal desuden her begrænse mig til den hellige messes liturgi, selvom en tilsvarende forklaring kunne gives for min tilknytning til den ekstraordinære form af kirkens øvrige riter.

1. Den ekstraordinære form af messen er en *organisk helhed*, hvis tekster og former er dannet af hele Den katolske Kirkes historie og bøn (jf. punkt (1) ovenfor), og som desuden er uløseligt knyttet til Kirkens store kunstneriske frembringelser (kirkemusik, kirkebygninger, liturgiske dragter og andre liturgiske remedier). Specielt er hele den klassiske kirkemusik og stort set alle verdens kirkerum oprindeligt skabt med denne form af messen for øje. Fx er vore smukke

³ Et indult er en pavelig dispensation fra kirkeloven. Red.

⁴ Offentliggjort i brevet *Quattuor abhinc annos*, engelsk oversættelse fra *L'Osservatore Romano, English edition*, 22/10 1984. Teksten kan læses ved at **klikke her**

⁵ I motu proprio'et *Ecclesia Dei Adflicta*, som i engelsk oversættelse kan læses ved at **klikke her**

højaltre – med tabernaklet som hjerte – kun brugbare, når messen fejres *versus Deum*,⁶ ligesom utallige latinske hymner og bønner fra 1962-messebogen kun indgår i den ekstraordinære form. Liturgiske og kunstneriske former forener sig kort sagt med en særlig dybde i den ekstraordinære messe, og den glæde, dette giver, er ikke blot noget rent æstetisk – den former vor bøn og styrker vor tro.

2. Den ekstraordinære form af messen har stort set ingen valgmuligheder for præsten – vi ved nøjagtig, hvad der venter os. Sammen med præsten kan vi derfor koncentrere os om Messeofferet, og fraværet af personlig kreativitet og markering gør det muligt for menigheden i en dybere forstand at *deltage aktivt* i gudstjenesten, som er bøn, opofrelse og lovprisning.
3. Den ekstraordinære form af messen begynder med trindbøn og syndsbeholdelse som tegn på, at præsten for os træder frem for Guds alter i ydmyghed og med ærbødighed for det store mysterium, som skal fejres der. På søndage bestænkes vi inden selve messen med vievand som tegn på den indre renselse, som deltagelsen i dette store mysterium fordrer. Alt i begyndelsen af messen stemmer vort sind til omvendelse og bod, som ethvert kristenliv til stadighed bør præges af, og som i særdeleshed er en passende indgang til den hellige messe.
4. Den ekstraordinære form af messen gør det synligt, at præsten – og vi – for det meste henverder os til Gud. Præsten er nemlig, som menigheden, under det meste af messen vendt mod Gud, som er til stede på alteret foran os alle. Præsten vender sig undertiden mod menigheden for at hilse den, velsigne den og så videre. Men når han står foran alteret, vender han os ikke ryggen – selv små børn forstår, at der er "en anden" til stede, som vi alle tilbeder, når præsten står foran alteret, og i særdeleshed, når han fornyer Kristi korsoffer. En tilsvarende position findes i øvrigt i de fleste traditionelle kristne liturgier. Den får præstens rolle til at træde tydeligt og synligt frem: Det er ikke præsten i egen person, men præsten *in persona Christi*,⁷ som frembærer og fornyer det store forløsende offer på alteret.
5. Den ekstraordinære form af messen har hvert år de samme tekster. Vi følger den kalender, som er udviklet gennem hele kirkehistorien indtil 1962 (de helgenfester, som siden er kommet til, kan og vil efterhånden blive føjet (FB)). Vi synger de hymner og litanier, som Kirken har sunget i umindelige tider. For hvert år fordyber vi os stadig inderligere i denne ene cyklus af tekster og bønner, hvis rytme former og udtrykker Kirkens tro.
6. Den ekstraordinære form af messen sætter Messeofferet helt i forgrunden. Vi hører en epistel og en evangelietekst, og på søndage kan der være en (og kun én) prædiken. Men katekesen er i det væsentlige noget, der hører til i familiens først og fremmest i sognets regi. Messens centrale del er fejringen af det store mysterium, Kristi offer. Den kanoniske bøn og konsekrationen siges stille – stilheden muliggør og fordrer en fordybelse i mysteriet, som går langt videre end ord og forstand.
7. Den ekstraordinære form af Messen indebærer, at vi modtager Kristi legeme knælende, på tungen og i tavshed. Præsten tilsiger os de gamle ord: *Vor Herre Jesu Kristi legeme bevare din sjæl til det evige liv. Amen.* Jeg har intet at tilføje. Hvad skulle vi dog også kunne gøre eller sige, andet end at knæle i ydmyg ærbødighed og taknemmelighed, når vi modtager Kristus selv? Igen er det ydre tegn med til at styrke vor tro på sakramentet – og igen kan liturgi-ens tegn forstås af selv helt små børn.
8. Den ekstraordinære form af Messen giver os nyt at lære gennem hele livet – den er ikke transparent og bliver aldrig banal for os. Det eukaristiske mysterium kan aldrig forstås eller forklares fuldstændigt af noget menneske, men at studere den liturgiske traditions enkeltheder udgør

⁶ Latin: vendt mod Gud. Red.

⁷ Latin: i Kristi person. Red.

dog en værdifuld måde hvorpå vi kan nærme os mysteriet. Alle liturgiens tegn og tekster har deres særlige betydning og historie – og ved at fordybe os i dem, lever vi os stadig inderligere ind i hele Kirkens liv.

9. Den ekstraordinære form af Messen er den samme i hele verden. Den bedes overalt i de samme former og på latin, Kirkens universelle sprog. Ingen i menigheden er "fremmede", og enhver præst kan uden særlig sproglig eller kulturel forberedelse frembære messeofferet offentligt overalt i verden. Kirken er vort jordiske hjem alle vegne. I en tid, hvor stadig flere rejser – eller endog bor – i fremmede lande, er den ekstraordinære form på en måde meget moderne!
10. Den ekstraordinære form af Messen frembæres af en præst (evt. med en diakon og en subdiakon) assisteret af ministranter, som i denne tjeneste lærer kærligheden til liturgien at kende. Ministranttjenesten er ligesom præstedømmet forbeholdt mænd. At være ministrant er en krævende og givende tjeneste, som kræver en særlig oplæring og opmærksomhed. Ministranten har en betydningsfuld rolle i liturgien, og stifter derved på en særlig måde bekendtskab med den enestående tjeneste i Kristi sted, som det er at være præst. Vi kan glæde os over mange præstekald til de præsteselskaber, som er oprettet med det særlige formål at bevare den ekstraordinære form af liturgien. Børnerige familier, mange konvertitter og mange præstekald er en ganske synlig og meget velsignet frugt at dens fortsatte brug i Kirken.

Lad mig til slut gøre en mindre personlig bemærkning vedr. dette at være knyttet til forskellige former af liturgien. Som det har været indtil nu, har vi jo især hørt fra katolikker, som netop foretrak enten den ordinære eller den ekstraordinære form. Men man kan godt forestille sig, at disse katolikker udgør et mindretal. Når begge former bliver tilgængelige og bruges i den frihed og med det "åbne hjerte", som paven taler om (FB, afslutning), så vil der måske også være stadig flere katolikker, som lærer begge former at kende – og som, når de fejres værdigt og "kraftfuldt" (FB) – også lærer at *elske* dem begge. Det ville bidrage til den praktiske fred og fordragelighed omkring det liturgiske spørgsmål, som desværre ofte har manglet i den nærmeste fortid.

Kærlighed forudsætter frihed. Ingen præst kan *principielt* afvise brugen af den ene eller den anden form (FB), men en præst kan vælge kun at bruge én af de to former.⁸ Tilsvarende sigter SP på, at vi lægfolk – så vidt de praktiske omstændigheder overhovedet gør det muligt – må kunne vælge frit mellem de to (lovlige) former af liturgien. "Lad os storsindede åbne vore hjerter og gøre plads for alt, som troen selv giver plads til" (FB).

Klik her for at udskrive artiklen (printerens skal være tændt)

Klik her for at sende artiklen til en ven eller bekendt (Outlook skal være startet)

Klik her for at komme til forsiden af catholica.dk

---

⁸ Pave Benedikt har således i september 2006 godkendt et nyt præsteselskab, Den Gode Hyrdes Institut, hvis præster udelukkende kan bruge den ekstraordinære form af liturgien i flg. statutter for dette institut, II §2. Statutterne ses ikke at være offentliggjort i deres helhed, men uddrag af dem omtales på det nye præsteselskabs hjemmeside, som kan ses ved at **klikke her** (fransk tekst). Den Gode Hyrdes Institut har overtaget Saint-Eloi-kirken i Bordeaux og varetager funktionerne her i overensstemmelse med regler, der er aftalt mellem ærkebiskop Jean-Pierre Ricard og instituttets leder, pastor Philippe Laguérie, og som kan ses ved at **klikke her** (fransk tekst)